

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK U ČAKOVCU**

**SARA ŠARIĆ
ZAVRŠNI RAD**

**SLIKARSKE TEHNIKE U DJEČJEM
LIKOVNOM RADU**

Čakovec, prosinac 2018.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
ČAKOVEC**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnice: Sara Šarić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Slikarske tehnike u dječjem likovnom radu

MENTOR: Izv. prof. mr. art. Ljubomir Levačić

Čakovec, prosinac 2018.

Sadržaj

Sažetak	1
Abstract	2
1. Uvod.....	3
2. Slikarske tehnike u radu s djecom predškolske dobi	6
2.1. Ostale slikarske tehnike	13
3. Likovni razvoj djeteta i razvojne faze	18
4. Realizacija likovnih aktivnosti u vrtiću.....	22
4.1. Prva aktivnost (slikanje temperom).....	23
4.2. Analiza prve aktivnosti (slikanje temperom)	28
4.3. Druga aktivnost (kolaž)	29
4.4. Analiza druge aktivnosti (kolaž)	33
5. Zaključak.....	34
6. Izvori	36
7. Životopis	39
8. Izjava o samostalnoj izradi rada	40

Sažetak

Svako dijete ima predispoziciju za kreativno likovno izražavanje, bez obzira na psihofizičke različitosti, no potrebno ju je otkrivati, poticati i razvijati pa prema tome odgojitelji uz roditelje, učitelje i pedagoge imaju važnu ulogu u tome procesu. Vrijednost kod likovnog izražavanja djece nije u tome da znaju nešto naslikati ili nacrtati tako da to bude prepoznatljivo, već je važno da ono primjećuje, pronalazi i otkriva svijet koji ga okružuje. Da bi se dijete moglo likovno izraziti, potrebni su određeni materijali i tehnike koje omogućuju slobodno izražavanje u skladu s dobi, karakterom i sklonostima djeteta.

U ovom završnom radu, osim što se općenito govori o slikarskim tehnikama, posebno se osvrće na tehnike koje se najčešće koriste u predškolskim ustanovama tijekom likovnih aktivnosti i koje su pogodne u likovnom radu s djecom predškolske dobi. U radu se navode i faze likovnog razvoja kod djece koje je važno poznavati i razumjeti da bi se što bolje moglo shvatiti i interpretirati dječje likovne radove te u skladu s tim poticati dječju kreativnost.

U glavnome dijelu rada govori se o praktičnoj uporabi dviju slikarskih tehnika. Tako se opisuju i analiziraju provedene likovne aktivnosti u dječjem vrtiću „Cipelica“ i to u istoj starijoj dobnoj skupini, zatim motivacija putem analize likovnog djela Pabla Picassa „Glava žene“ te realizacija likovnih aktivnosti. Istražuje se kako su djeca reagirala na različite slikarske tehnike – tempere koje su bile ponuđene u prvoj likovnoj aktivnosti i kolaž-papir u drugoj likovnoj aktivnosti.

Cilj ovog završnog rada bio je i analizirati zainteresiranost u pristupu djece navedenim likovnim aktivnostima te utvrđivanje eventualne sklonosti prema jednoj od upotrijebljenih tehnika, a s obzirom na motivaciju kubističkim (Picassovim) likovnim djelom.

Ključne riječi: kreativnost, slikarske tehnike, faze likovnog razvoja, dječje likovno stvaralaštvo

Abstract

Each child has a disposition for creative visual expression, regardless of the psychophysical differences, which needs to be discovered, encouraged and developed, and parents, teachers and educators are the ones who play an important role in this process. The true value of a child's artistic expression does not lie in the fact that they can paint or draw in such a way that their work is recognizable; what is most important here is that the child notices and discovers the world around them. In order for a child to express themselves artistically, certain materials and techniques are needed to allow for the free expression according to their age, character and preferences.

This thesis, apart from the fact that it generally refers to painting techniques, is particularly concerned, firstly, with the techniques most commonly used in preschool institutions during visual arts activities, and secondly, with the techniques that are suitable for visual arts activities with preschoolers. The paper also addresses the stages of artistic development in children, which we need to be aware of and understand in order to comprehend and interpret a child's artwork and encourage their creativity.

The main part of the paper deals with the practical use of two painting techniques. In this part I describe and analyze the activities carried out in the same age group in kindergarten "Cipelica", the motivation by analyzing Pablo Picasso's "The Head of a Woman" and the realization of artistic activities. This part also explores how children respond to different painting techniques – tempera painting, which has been used in the first visual arts activity, and collage-paper, used in the second activity.

The aim of this thesis is also to analyze children's interest in the aforementioned visual arts activities as well as to determine a tendency towards one of the techniques used, based on the motivation triggered by a Cubist (Picasso's) art piece.

Keywords: creativity, painting techniques, stages of visual development, a child's artistic creativity

1. Uvod

Promatrajući djecu uočavamo da je u njihovoj prirodi da istražuju, otkrivaju svijet oko sebe. Oni imaju potrebu za igrom, ali i za izražavanjem svojih osjećaja i misli. Putem umjetnosti ljudi su stoljećima jedinstvenim izrazom uobličavali i otkrivali svoje unutarnje svjetove koristeći se raznim tehnikama. Umjetnik Pablo Picasso je jednom rekao: *"Svako dijete je umjetnik, no problem je kako ostati umjetnikom nakon što dijete odraste. Kao dijete sam crtao kao Raphael, no kad sam odrastao trebao mi je cijeli život da ponovno počnem crtati kao dijete."* Djeca posjeduju veliko bogatstvo, bogatstvo unutarnjeg svijeta, spontanost koja se nažalost, gubi s odrastanjem i gubitkom slobode kad djeca uče reproducirati znanje. Naime, prestaju s igrom, nečime što je osnova učenja, jer kroz igru najbolje učimo, igrom spoznajemo sebe.

Da bi odgojitelj mogao biti što kvalitetniji u svom radu s djecom, mora ih dobro upoznati. Pravilna procjena djece je izuzetno važna, stoga nam, između ostalog, prema Belamarić (1986), dječji likovni jezik daje uvid u to što se događa u njihovoj svijesti pa zato djetetovo prepoznavanje i razumijevanje ima veliko značenje za sve one koji se bave odgojem i životom djece, za roditelje, nastavnike početnih razreda, odgojitelje, za psihologe i pedagoge te za psihijatre. No, što se može dogoditi? Upravo zbog nerazumijevanja i nepoznavanja dječjeg likovnog izražavanja može doći do pogrešne procjene djece. Mogu se pojaviti neodgovarajuća očekivanja od njih, što dovodi do blokiranja i povređivanja životnih procesa koji su u dječjoj dobi vrlo suptilni, zbog čega ona postaju manje sposobna za stvaralačko i aktivno sudjelovanje u životu.

Likovni jezik djece je naravno raznolik, budući da je svako dijete jedinka za sebe pa tako postoji beskrajno mnogo različitih manifestacija likovnog govora. Unatoč tome, postoje određena načela ili zakonitosti koji se tijekom razvoja mijenjaju u skladu s dobi djeteta, životno funkcionalnim razlozima te individualnim sposobnostima. Potreba i sposobnost za likovnim izražavanjem kod djece je urođena, stoga djeca kreativne aktivnosti započinju potpuno spontano, tjerana nekom unutarnjom potrebom prikazujući sadržaj na način tipičan za svu djecu. Dobrila Belamarić (1986) navodi da kod djece mogu biti vidljive veće razlike i pomicanja prema

likovnom izražavanju mlađe, odnosno starije djece. Isto tako, pojedina će djeca vrlo često u istom likovnom radu donositi rješenja i oblike koji pripadaju različitim fazama. Tako će, na primjer, prostorno shvaćanje djeteta odgovarati dobi od pet godina, dok će njegovi oblici za čovjeka odgovarati oblicima trogodišnjaka ili obrnuto. Ipak vrijednost likovnog izraza nije u tome da dijete može na prepoznatljiv način nešto prikazati, već da ono što vidi, otkrije, opazi ili pak pronade samo, vezano za neku stvar ili pojavu (na primjer, drvo ili život u kući) izrazi.

Kod djece ćemo zapaziti da se ona „igraju“, da su uistinu zainteresirana i entuzijastična kad se u svom likovnom stvaranju izražavaju na originalan način; primijetiti ćemo drugačije oblike: dakle, dijete neće imati potrebu reproducirati već viđeno ili pak truditi se što konkretnije prikazati ono što gleda. Po tom originalnom, izrazito individualnom stilu, u kojem dijete donosi vlastita jedinstvena rješenja, prepoznat ćemo da ono uistinu promatra, opaža, donosi zaključke i stvara nešto novo. U suprotnom, kada dijete ponavlja koristi sheme ili preuzima određene oblike od drugih, a to može značiti da je dijete pasivno odnosno nedovoljno osviješteno. Dobrila Belamarić (1986) govori da se „*likovno stvaralačke sposobnosti razvijaju ili oslabljuju onoliko koliko je pojedinom djetetu dano ili uskraćeno pravo njegove individualnosti.*“

Likovna umjetnost, prema Herceg, Rončević, Karlavaris (2010) ima općenito važnu ulogu u životu ljudi. Naime, njezina osnovna funkcija je da se ljudski život uzdigne do humanih vrijednosti jer nam ona prenosi vrijedne poruke i time obogaćuje život pojedinca. Naravno, čovjek ima i materijalne potrebe, ali one nisu dovoljne da bi ljudski život bio potpun; potrebne su ili čak nužne duhovne, humane vrijednosti, jer čovjek je stvaralačko biće i svojim radom može pružiti drugim ljudima dopunski duhovni sadržaj! Stoga je posebno važno kod djece pružiti im sadržaj koji će otkriti nešto novo, vrijedno, nove spoznaje. *Umjetnost je aktivnost djece, njihov „jezik“, način na koji vide svijet i promišljaju o njemu, a slikanje ima sve važniju ulogu u terapiji otkrivanju i prevenciji poremećaja i poteškoća u rastu i razvoju djece* (mrežna stranica: <http://www.dvds.hr/pdf/slikanje.pdf>).

Svako se dijete razvija, raste i napreduje, a dječji likovni izraz zapravo predstavlja komunikaciju s vanjskim svijetom, prema Brešan (2008). Da bi dijete moglo izraziti svoju kreativnost, ono mora imati slobodu, osjećati se prihvaćeno od strane roditelja i

odgojitelja te imati mogućnost za pogreške. Svaki pojedinac, bio on umjetnik ili ne, posjeduje specifičnu kreativnost koja mu itekako može poslužiti u svakodnevnom životu. Djeca trebaju učiti razmišljati samostalno, putem igre. Da bismo što bolje shvatili te interpretirali dječje likovne radove, najvažnije je da razumijemo njihove spoznajne mogućnosti pa prema tome Grgurić i Jakubin (1996) u svojoj knjizi navode da *„redukcionizam dječjeg izraza daje privid svođenja na bit, a zapravo je posljedicom egocentrične orijentacije na ono što je bitno za dijete ili je pak posljedicom fokusiranja djeteta na mali broj aspekata okoline.“* Isto tako, moramo imati na umu da kada govorimo o likovnom radu kod djece, postoje određena načela koja se mijenjaju u skladu s fazama razvoja. S pedagoške strane ona daju određeni uvid u dječji svijet, no važno je naglasiti da nam ta načela omogućuju i bolje praćenje razvoja svakog djeteta, s ciljem da se ne potiskuje njihov kreativni impuls, već upravo suprotno, pravovremenim postupcima u radu s djecom potiče oslobađanje stvaralačkih sposobnosti i individualnosti.

Dječji pristup likovnom radu je prirodan, spontan, emotivan i intuitivan. Oni polaze od onoga što vide promatrajući, a to kakav će biti njihov likovni izraz ovisi i o okolini u kojoj se nalaze, to jest o poticajima te o psihičkim mogućnostima djeteta, kao i o tome kako pojedino dijete doživljava, vidi i shvaća svijet oko sebe te što ga inspirira. Kod djece doista fascinira njihovo divljenje prema malim stvarima, detaljima, sposobnost zapažanja pojava na koje se mi odrasli često ne obaziremo ne uviđajući njihovu ljepotu i posebnost. Za dječji izraz su, dakle, specifični spontanost i ekspresija te spajanje realnih i fantastičnih svjetova, koje mogu izraziti koristeći se i raznim slikarskim tehnikama.

2. Slikarske tehnike u radu s djecom predškolske dobi

Pojmom „slikarske tehnike“ podrazumijevamo boje, tekućine kojima se boje razrijeđuju, kistove te ostale alate i materijale koje slikari koriste tijekom slikanja, kao i podloge na koje se boje nanose. Slikarske tehnike dijelimo na suhe i mokre, kao što navodi Jakubin (1990). Suhe su pastel, mozaik, kolaž, tapiserija i vitraj, a mokre akvarel, tempera, gvaš, ulje i freska. Osim toga, možemo ih podijeliti na tehnike kod kojih se obojani pigment ili prah veže raznim vezivnim sredstvima kao kod pastela, gvaša, akvarela, ulja, tempere i freske te na tehnike kod kojih se boja već nalazi na različitim materijalima kao što su kolaž, vitraj, mozaik ili tapiserija. U tom slučaju nositelji boja su kolažni papiri, obojeno staklo, obojeni kamenčići, obojene niti vune i tako dalje. Osnovni likovni element tijekom slikanja je boja, koja se nanosi izravno na podlogu u obliku poteza, mrlje ili pak većih obojenih površina. Specifičan likovni karakter i osobni pečat autora slici daje način na koji umjetnik nanosi boje na podlogu. Pojedine se slikarske tehnike češće koriste u likovnom radu s djecom pa ćemo tako prilikom navođenja slikarskih tehnika spomenuti koje su zastupljenije u radu s predškolskom djecom.

Pastel

Pastel kao slikarska tehnika je na prijelazu između slikarskih i crtačkih tehnika, kako govori Jakubin (1990). On posjeduje određenu mekoću, dakle ima karakteristike ugljena i krede koje pripadaju crtačkim tehnikama, ali njegova je posebnost u boji, s obzirom da je pastelni prah obojen.

Prema Jakubinu (1990), kod pastela se mogu vrlo lijepo kombinirati različiti likovni elementi točke, linije, boje, plohe i njihov intenzitet, što omogućuje veliko bogatstvo likovnog izraza. Za djecu je prikladna s obzirom na činjenicu da se ovom tehnikom mogu lako naslikati ili nacrtati razni oblici.

Pastel se može lagano razmazivati prstima ili trljati mekanim papirom, filcem, vatom, mekanom krpicom i tako dalje, a u slučaju neželjenih efekata lagano se može skinuti s podloge vatom, mekanom gumicom ili krpicom te se može nanositi u više slojeva, čime se postiže široki spektar nijansi. Poželjno je da podloge koje se koriste

za rad s pastelom budu manje ili više hrapave, a to mogu biti bijeli ili pak koloristički nijansirani, crni i sivi papiri, pergament, slikarsko platno te razni kartoni. Pastel je potrebno fiksirati specijalnim fiksatorom ili lakom za kosu.

U radu s djecom predškolske dobi, osim suhog pastela koristi se i masni pastel. Njime se može jednostavnije raditi jer je manje osjetljiv, nije prašan i ne skida se s podloge kako navodi Jakubin pa ga nije potrebno ni fiksirati te daje intenzivnije boje.

Jevtić i suradnice (2011) u svome članku navode da djeca vrlo brzo otkrivaju slikarske i crtačke mogućnosti pastela te ga često koriste u likovnom izražavanju. Starijoj djeci valja ukazati na činjenice da mogu povlačiti tanje i deblje linije, mrlje, točke i razmazivati masni pastel. Trebaju im biti ponuđeni i papiri različitih nijansi, tvrdoće te da imaju mogućnost kombiniranja pastela s tušem i akvarelom. Djeci se mogu ponuditi uljni i suhi pastel. Senzibilnija djeca obično uživaju u mekoći i nijansama suhog pastela, dok dinamičnija češće biraju uljni jer je intenzivniji, izražajniji i ne zahtijeva meku ruku.

Sl. br. 1. Dječji likovni rad, pastel

Tempera

Riječ tempera dolazi od latinske riječi „temperare“, a znači „miješati, ublažiti“. Radi se o tehnici slikanja bojama koje su načinjene od smjese smrvljena pigmenta te različitih ljepljivih tvari poput žumanjaka, soka od smokve, meda i gumiarabike, koje se razrjeđuju vodom. Kada se boja na podlozi osuši, više nije topiva u vodi. Tempera dobro prianja uz podlogu slike (papir, platno, drvo, staklo), ali tonovi su joj bez sjaja i nijansi pa se zato može premazati tankim slojem ulja, između ostalog i radi zaštite, prema Jakubin (1999). *Najviše se koristila u srednjovjekovnom štafelajnom slikarstvu, u prikazima ikona. U 15. stoljeću temperu su potisnule boje otopljene u ulju ili uljane boje* (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=60783>).

Temperom se može slikati tako da se nanosi sloj na sloj, zbog čega je manje osjetljiva od akvarela jer se radi o pokrivnoj i neprozirnoj boji pa je njome lakše slikati. Prethodno naslikano se može prekriti novim slojem boje nakon što se osuši. Zbog svojih svojstava često se koristi u radu s djecom.

Za slikanje temperom potrebni su glatki, tvrdi ili nešto hrapaviji papiri. Pomoću tempere se djeca mogu lako izraziti te se “igrati” bojama miješajući ih i kombinirajući. Budući da su jednostavne za korištenje, idealne su za djecu.

Sl. br. 2. Dječji likovni rad, tempera

Akvarel

Akvarel ili vodena boja je zapravo pigment povezan vezivom ili ljepilom (gumiarabika) te je topiv u vodi, a zbog tog svojstva njegov naziv proizlazi iz latinske riječi „aqua“, što znači „voda“. Kad se vodena boja izmiješa i razrijedi s dovoljno vode, ona se nanosi na papir koji je deblji, grublji i hrapaviji i to finim, mekanim kistovima. Kod ove slikarske tehnike bijela se boja ne koristi: prema Jakubin (1999), svjetliji ili tamniji tonovi dobivaju se većim ili manjim razrjeđivanjem boje, to jest dodavanjem više ili manje vode. Dijelovi slike koji trebaju ostati bijeli se ne oslikavaju, već se bijeli papir ostavlja neoslikan.

Postoje dva načina rada s vodenim bojama. Prvi je slikanje na suhoj podlozi, kod kojeg se vodena boja pomiješa i rastopi u vodi te se nanosi na suhi papir: kad se papir osuši, može se ponovno slikati. Taj postupak možemo ponavljati.

Drugi način je rad na mokroj podlozi, prilikom čega se papir najprije mora dobro navlažiti običnom vodom po čitavoj površini te se na mokr papir slika vodenim bojama razrijeđenim u vodi i mekim kistovima. Tako se mogu dobiti zanimljivi efekti prilikom prelijevanja i miješanja boja s vodom, stvarajući zanimljive mrlje na papiru. Jevtić i suradnice (2011) u članku navode da ukoliko želimo raditi na suhoj podlozi, razrijeđenu boju nanosimo na suhi papir.

Sl. br. 3. Dječji likovni rad, „Cicamace“, (6. i 7. g.) akvarel

Kad se boja osuši, možemo ponovno slikati pa se tako dobivaju nove kolorističke i tonske vrijednosti. Djeci je isto tako dobro ponuditi različite formate i veličine papira te različite debljine kistova, ovisno o motivu. Akvarel se može dobro kombinirati s crtačkim (tuš, flomaster, olovka) i slikarskim (kolaž, pastel) tehnikama.

Gvaš

Riječ „gouache“ (prilagođenica „gvaš“) je francuskog porijekla, a znači „gust“. Radi se o tehnici slikanja vodenim bojama kod koje se pigment miješa sa gustom bijelom bojom i veže na podlogu vodotopivim vezivom. Za razliku od transparentnog akvarela, gvaš je gust i neproziran, mat i pokriva podlogu. Gvaš se brzo suši, a sušenjem posvijetli. *Mnogi moderni slikari su koristili tehniku gvaša, a među njima i Pablo Picasso, što je osobito vidljivo u njegovom plavom periodu* (<https://slikarskatehnologija.wordpress.com/category/1-tehnike/d-gvas/>).

Sl. br. 4. Dječji rad, gvaš

Kako iznosi Jakubin (1999) u svojoj knjizi, gvaš je vrlo stara tehnika, a u likovnoj umjetnosti se najčešće upotrebljavala kod oslikavanja knjiga, to jest, pri slikanju iluminacija. Gvaš je vrlo sličan temperi. Dodavanjem bijele boje akvarelnim bojama postižu se bezbrojne fine tonske kvalitete, a boja je zasićenija i intenzivnija od akvarela. Kako je gvaš gušći, potrebni su čvršći kistovi, a podloga može biti sitnije zrnata od akvarelne.

Kolaž

Kolaž je tehnika u kojoj se različiti materijali kao što su razni papiri svih boja, izresci iz časopisa, novina, fotografije, brusni papir, stari likovni radovi, tekstil ili koža, mogu trgati ili rezati te potom lijepiti na neku površinu.

Sama riječ „kolaž“ dolazi od francuske riječi „collage“, što u prijevodu znači „lijepljenje“ (Jakubin 1999). U slikarstvo su ga uveli kubisti Braque, Gris i Picasso. Time su stvorili nov, dotad nepoznat umjetnički izraz. Tehnika kolaža je veoma pogodna za djecu jer imaju priliku manipulirati različitim materijalima koji omogućuju bogatstvo tekstura, boja i motiva. Tako se mogu igrati kombiniranjem, rekonponiranjem, građenjem, što je izuzetno važno zbog iskustva i razvoja kreativnog razmišljanja.

Sl. br. 5. Dječji rad, kolaž

Tijekom rada s kolažem trgaju se ili režu željeni oblici, zatim se slažu na plohu tako što se kombiniraju i variraju, tražeći željenu kompoziciju ili oblik te se na kraju oblik lijepi na plohu što vodi k likovnoj domišljatosti.

Batik

Tehnika batika se, kako navodi Jakubin, proširila iz istočne Azije, točnije, otoka Jave diljem svijeta. Radi se o tehnici oslikavanja svile i dekorativnih tkanina pčelinjim voskom, no ova se tehnika može primijeniti i na finom poluupijajućem papiru. Za oslikavanje papira koriste se parafinske svijeće, tuševi u boji, akvarelne boje, boje za drvo te anilinske boje navodi autor Jakubin (1999).

Tehnika se primjenjuje tako da se crtež prenosi na tkaninu te se pojedini dijelovi prekriju vrućim voskom pomoću kista ili posudice s cjevčicom za izlijevanje. U članku Jevtić i suradnice (2011) navode da se nakon toga tkanina umače u hladnu boju koja ne prodire na mjesta pokrivena voskom. Oslikavati se može tekućim bojama poput laviranog tuša, prirodnim bojama, akrilnim bojama ili pak bojama za tkaninu. Na kraju se vosak skida rukom, a rad se fiksira suhim glačanjem s obrnute strane ili glačanjem preko papira.

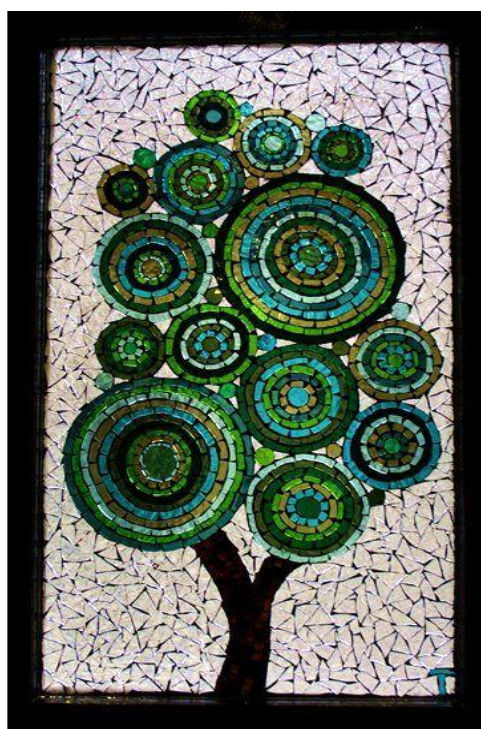
Sl. br. 6. Dječji rad (6, 7 godina), batik prirodnim bojama

2.1. Ostale slikarske tehnike

Mozaik

Kod slikarske tehnike mozaika višebojni komadići pravilnih i nepravilnih kockica od kamena, kovine ili plastike, glazirane keramike ili obojenog stakla slažu se i utiskuju na svježi cement ili žbuku. *Ovom tehnikom su se u antici ukrašavali zidovi, podovi, kupole i svodovi, a prvi mozaici pojavili su se u Mezopotamiji, odakle su se proširili i u Europu, gdje je ova slikarska tehnika doživjela procvat, posebno u grčkoj helenskoj kulturi, a potom i u rimskoj umjetnosti* (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42172>) .

Prema Jakubinu (1999), kockice se na različite načine slažu u horizontalne, dijagonalne redove, krugove ili su slobodno grupirane, čime se stvara određeni oblik koji tvoreći jednu cjelinu ima posebnu ljepotu i likovni karakter.

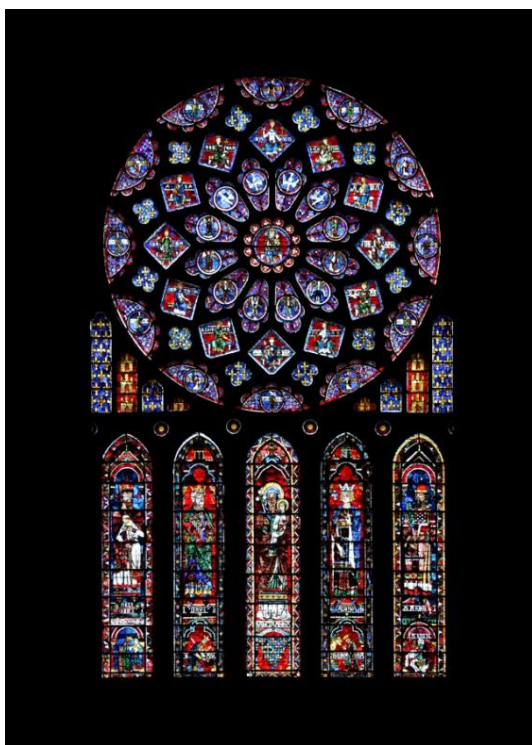

Sl. br. 7. Nepoznati autor, mozaik

Vitraj

Radi se o slikarskoj tehnici oslikavanja prozora. Raznobojne staklene pločice koje su prethodno oslikane međusobno se povezuju olovnim okvirom (armaturom). *Vitraj* (francuski „vitrail“), je prvenstveno služio kao ukras na prozorima crkava, isprva samo s ornamentalnim, a kasnije s figuralnim motivima (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=64929>).

Jakubin (1999) navodi da je vitraj najblistavija slikarska tehnika upravo zbog efekta koji se stvara kada sunčeve zrake osvijetle oslikano staklo stvarajući blistavu, raskošnu sliku snažnih boja. Kako se mijenja intenzitet svjetlosti, tako se mijenjaju i boje vitraja stvarajući uvijek nove kolorističke odnose.

Sl. br. 8. Katedrala u Chartresu, Francuska, vitraj

Tapiserija

Tapiserija nastaje tkanjem raznobojnih niti vune kojoj se mogu dodati i zlatne, srebrne niti ili niti svile, a izrađuje se na tkalačkom stanu. Ova tehnika datira još iz srednjeg vijeka, kad su se tapiserijama prekrivali zidovi radi toplinske izolacije, ali i zbog dekoracije. Prema Jakubinu (1999), postoji klasična tehnika izrade tapiserije, što je ujedno i stari princip tkanja, no postoji i takozvana čupava tapiserija. Klasična tehnika tapiserije se može primijeniti i u radu s djecom, ali u manjim dimenzijama, tako da se izradi drveni okvir na čije se stranice zabiju čavlići te se na njih napnu osnove od čvrstog konca ili pamuka. Ispod okvira postavi se predložak i niti se tada mogu provlačiti tako što se izmjenjuju boje i potiskuju redovi niti. Tako djeca mogu i sama izrađivati zanimljive male tapiserije.

Sl. br. 9. Srednjovjekovna tapiserija (15. st.)

Čupava tapiserija je specifična zbog svoje nepravilne, čupave površine izrađene od dužih niti vune. Kada se spajaju klasična i čupava tapiserija stvara se reljefna tapiserija, što joj daje i skulpturalni oblik.

Sl. br. 10. Čupava tapiserija, V. Barragão

Freska

Freska je tehnika slikanja na zidu i to na svježoj vapnenoj žbuci na što upućuje i sam naziv, koji dolazi od talijanske riječi „fresco“ što u prijevodu znači „svjež“. Ova tehnika, kako spominje autor Jakubin (1999) zahtjeva jasnoću i sigurnost tijekom izvedbe, kao i odlučnost te brzinu: ukoliko dođe do greške, ona se ispravlja samo skidanjem čitavog sloja žbuke i ponovnim nanošenjem freskalne boje. Dok se žbuka suši, istovremeno se suši i boja koja se sastoji od pigmenta pomiješanog s vapnenom vodom. One se čvrsto povezuju prilikom tog procesa. Postoji i slikanje na već osušenoj žbuci koje se naziva „al secco“ ili suha tehnika. Ona je jednostavnija za izvođenje i daje veću slobodu.

Freskalne boje su, kako spominje Peić (1990), veoma otporne jer odolijevaju vremenu i dugo ostaju svježije.

Sl. br. 11. Pompei, freska

Ulje

Uljane boje dobivaju se miješanjem pigmenta boje s lanenim, makovim ili orahovim uljem, čime se razrjeđuju te malom količinom terpentina, to jest, određenog sušila. Specifičnost uljanih boja jest da i nakon sušenja odaju dojam sjajnog i osjećaj vlažnog tona zbog masnoće koju sadrže, a mogu se nanositi u tankom ili debelom sloju. Ukoliko se boja nanosi u debelom sloju, površina dobiva hrapavi i reljefni karakter. Na podlogu se nanosi daščicama, slikarskim lopaticama, spužvicama, krpicama, kistovima čije dlačice mogu biti čvršće, tvrđe, oštrije ili pak mekanije, ovisno o karakteru koji se želi postići.

Ulje na platnu, kako navodi Jakubin (1999), jedna je od najomiljenijih tehnika kod umjetnika slikara, pa tako i najkorištenija, zbog specifičnog, sjajnog, zasićenog i otvorenog karaktera koji stvara.

Sl. br. 12. Vincent van Gogh, „Kavana na Place du Forum“ noću, 1888., ulje

3. Likovni razvoj djeteta i razvojne faze

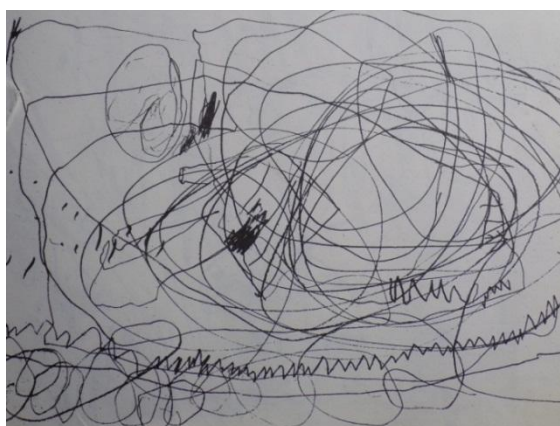
Djeca nakon rođenja do starosti od osamnaest mjeseci nemaju ni potrebe, a zbog nedovoljno razvijene motorike, niti sposobnosti za likovnim izražavanjem. Kada djeca počnu provlačiti svoje prve šare, tada počinje i likovni razvoj ili dječje likovno izražavanje.

Prema Grgurić, Jakubin (1996), u razvitku djetetova likovnog izražavanja teče nekoliko procesa sazrijevanja učenja istodobno, a to su:

- razvitak psihomotorike prstiju, šake, ruke i ovladavanje instrumentom rada kao što su olovka i kist,
- spoznavanje i razvitak znanja o okolini,
- razvitak sposobnosti i potreba za prikazivanjem okoline od simbolizacije, prikazivanja onoga što dijete „zna“ o okolini (intelektualni realizam), do prikazivanja onoga što stvarno objektivno vidi u okolini (vizualni realizam).

Faza šaranja

Prema Herceg, Rončević, Karlavaris (2010) faza šaranja počinje od otprilike prve godine i traje do treće godine. Šare se tijekom te faze mijenjaju od jednostavnijih crta (djeca povlače linije iz zglobova ramena i lakta) do manjih kružnih crta koje povlače iz zglobova prstiju i šake. Dijete u toj fazi pokazuje da ima psihičku potrebu da se likovno izrazi, te ukazuje na razvoj motoričke spretnosti. Na samom početku je potezanje linija pravolinijsko, a kasnije postaje kružno, uključene su razne varijante šara, udarno šaranja, različiti oblici od klupka do križeva i tako dalje. Pojavljuje se i krug što označava potrebu, ali i početni napor da se prikaže čovjek, soba, kuća, auto i tome slično. U toj fazi dobro je djeci dati grafički materijal kao što su meka olovka, pasteles i kreda.

Sl. br. 13. Dječji rad, crtež

Faza sheme

Počinje približno od treće godine i traje do pete godine života. U tom razdoblju, Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) navode da djeca prikazuju prepoznatljive objekte i figure, koji se zbog relativno oskudnog prikaza još nazivaju i „glavonošci“. Isto tako, dijete će prikazati ono što ga zanima, to jest, što mu je važno pa će tako prilikom crtanja ljudskog lika prikazati lice s detaljima: dodat će oči, usta, a kasnije i nos, uši i kosu, dok udovi (noge, ruke) neće imati debljinu, već će ih dijete prikazati jednostavnim linijama. Često će biti naglašeni prsti jer će ih biti mnogo na rukama, što zbog nepoznavanja brojeva, što zbog emotivne povezanosti prema osobi koja obavlja neku aktivnost. Tijelo će najčešće predstavljati krug, elipsa, trokut, pravokutnik, a u toj dobi će prikazivati i druge objekte, kao što su kuća, stablo, cvijet, stol i stolice.

Sl. br. 14. Dječji rad, crtež

Faza razvijene sheme

Faza prema Herceg, Rončević, Karlavaris (2010) traje otprilike od pete do osme godine. Za razliku od prethodnih faza, dijete prikazuje više detalja, što će biti vidljivo u prikazu glave pa će tako dijete crtati obrve, kosu, vrat, uši, a tijelo, osim što će imati detalje poput odjeće, obuće, ukrasa, nakita i tome slično, dobit će volumen i debljinu. Proširuje se i broj tema pa dijete prikazuje pokret najčešće profilom glave, savijenih udova u koljenu i laktu, pokretom noge, ruke i tijela. Da prikaže prostor, dijete će nacrtati vodoravne linije pa će tako one na dnu papira označavati zemlju, a linije na vrhu crteža nebo. S razvojem likovnog izričaja umnožavaju se vodoravne i paralelne crte koje često predstavljaju objekte u drugom planu. Nakon toga pojavljuje se prevlađivanje, što je vidljivo kada dijete predmete prikazuje kao da su pognuti na pod, to jest, postavlja ih na razinu zemlje. Kasnije dijete koristi i elemente perspektive.

Sl. br. 15. Dječji rad, crtež

Faza oblika i pojava

Faza oblika i pojava traje od osme do desete godina, a u toj fazi, kako objašnjavaju Herceg, Rončević i Karlavaris (2010), objekti i figure koje dijete prikazuje postaju realniji, što je u skladu s dobi i razvojem djeteta sve izraženije. Figure mogu biti u pokretu pa ćemo tako zamijetiti i profil kod dječjih crteža (naravno, s ostalim elementima pokreta) te će s obzirom na preciznije i šire promatranje svijeta biti i više detalja s bogatijim predodžbama.

4. Realizacija likovnih aktivnosti u vrtiću

U ovome završnom radu cilj mi je bio istražiti kako djeca upotrebom dviju različitih slikarskih tehnika, a promatrajući jedno djelo poznatog umjetnika mogu biti inspirirana i potaknuta na likovno izražavanje svoje stvarnosti, onog što vide u svojoj okolini i što im je blisko. Koristeći se reprodukcijom djela P. Picassa „Glava žene“ (sl. br. 12.) kojom sam djecu potaknula na stvaranje, provela sam dvije likovne aktivnosti u istoj, starijoj dobnoj vrtićkoj skupini u kojoj su djeca bila u dobi od pet do šest godina. Prvoj likovnoj aktivnosti, slikanju temperom, prisustvovalo je dvadesetero djece, a drugoj aktivnosti, kolažiranju sedamnaestero djece. U svakoj je likovnoj aktivnosti za inspiraciju i motivaciju djeci bila pokazana fotografija istog slikarskog djela, samo su se tehnike likovne izvedbe mijenjale. Naime, u prvoj likovnoj aktivnosti djeca su se koristila temperama, dok su im u drugoj bili ponuđeni već izrezani geometrijski oblici i trakice od raznobojnih papira iz časopisa koje su sami kombinirali slažući ih u jednu cjelinu.

Sl. br. 16. P.Picasso „ Glava žene“ (1935), ulje na platnu

Likovne aktivnosti su između ostaloga bile provedene s namjerom da se istraži kako će djeca reagirati na različite slikarske tehnike s obzirom na isto slikarsko djelo koje je služilo za motivaciju. Isto tako, cilj je bio potvrditi očekivanje da će djeci biti zabavnije i zanimljivije izraziti se koristeći kolaž-papir te da će i zainteresiranost za rad biti veća tijekom druge navedene aktivnosti. Djeca su već imala izrezane razne oblike potrebne za kolažiranje, tako da su se njima mogli igrati i stvarati jedinstvenu likovnu cjelinu. Oblike sam izrezala zbog motivacije djece kako bih ih potaknula da osim boja promatraju i geometrijske oblike koji su se pojavljivali u kubističkom djelu Pabla Picassa. Cilj provođenja likovne aktivnosti bio je ukazati da likovna aktivnost ima i edukativni aspekt upoznavanja i/ili ponavljanja znanja o geometrijskim oblicima.

4.1. Prva aktivnost (slikanje temperom)

Tijekom izvođenja prve likovne aktivnosti bilo je prisutno dvadesetero djece, od čega jedanaest djevojčica i devet dječaka. Prije nego što sam započela s motivacijom, na stolovima u prostoriji skupine u kojoj je bila održana aktivnost pripremila sam bijele papire formata A4. Stolove u ovom slučaju nije bilo potrebno posebno zaštititi podlogom jer su napravljeni od materijala koji je pogodan za razne likovne aktivnosti bez potrebe za posebnom zaštitom.

Odlučila sam se za deblji papir, s obzirom na činjenicu da se radilo o mokroj likovnoj tehnici, a obični tanji papir upio bi više vode i radovi bi se gužvali. Na stolove sam postavila kistove i tempere, a zatim sam izmiješala boje pritom imajući na umu one boje koje su se mogle primijetiti i na samoj slici. Za motivaciju sam pripremila reprodukciju Picassove slike „Glava žene“ na A3 formatu da bi djeci bila što preglednija. Na odvojenom sam papiru, podno reprodukcije, nacrtala osnovne geometrijske oblike kako bih tijekom razgovora djeci posebno ukazala na njih jer se pojedini geometrijski oblici pojavljuju i na Picassovoj slici.

Sliku sam prekrila dvama smeđim papirima te sam izrezala prozorčiće na različitim mjestima na papirima da bih djeci skrenula pažnju na detalje. Tako je prvi detalj koji smo promatrali bila pozadina na slici. U pozadini se pojavljuje mreža linija,

vertikalnih i horizontalnih, te smo kratko prokomentirali njihov tijek, u kojim smjerovima teku i na što ih to asocira. Pojedinu djecu to je podsjetilo na zatvorske rešetke, a neke na mrežu.

Drugi detalj koji sam otkrila bilo je oko, a djeca su jako pozitivno reagirala jer je izgledalo kao da ih netko gleda kroz prozorčić, što je pobudilo znatiželju kod njih te ih je zanimalo tko se to krije iza papira. Kad sam maknula papir i otkrila sliku, djeca su reagirala još pozitivnije. Nakon otkrivanja slike upoznala sam djecu s osnovnim informacijama o slici, pa sam im tako objasnila da se radi o dijelu jednog poznatog slikara, Pabla Picassa i navela naziv slike.

Sl. br. 17. Motivacija na prvoj aktivnosti

Nakon toga smo razgovarali o tome što vide. Nekolicina je rekla da vidi slikara, jedan dječak zadržao je pažnju na oku, dok je jedna djevojčica zapazila zeleni trokut. Razgovarali smo o geometrijskim oblicima pa sam im pokazala geometrijske oblike nacrtane na odvojenom papiru tako da su ih mogli zorno vidjeti. Djeca su već bila upoznata s oblicima jer se radilo o predškolicima. Upitala sam ih primjećuju li možda da se neki od tih geometrijskih oblika pojavljuju na slici. Neki su odmah prepoznali trokute, polukrugove na dnu slike te kvadratiće.

Upitala sam ih i koje boje mogu vidjeti te što to žena ima na glavi. Skrenula sam im pažnju na to da pokušaju promatrati jedni druge, gdje im se nalaze usta i oči, a potom da pogledaju kako je slikar prikazao lice i gdje se nalaze oči na slici. Zaključili smo da slikar nije pokušavao prikazati lice onakvo kakvo je u stvarnosti, već da se igrao raznim oblicima da bi konstruirao glavu žene. Djecu sam na kraju potaknula na to da pokušaju sami prikazati sebe, svojeg prijatelja ili prijateljicu igrajući se geometrijskim oblicima i od njih stvarajući ljudski lik s naglaskom na glavu lika.

Kad su djeca zauzela mjesta za stolovima, sliku sam stavila da im bude na vidljivome mjestu. Prije nego što su počeli sa slikanjem, spomenula sam da slobodno ponovno pogledaju sliku kao poticaj za likovno izražavanje.

Dječji radovi

Sl. br. 18., Nicole (6 godina), „Žena sa zelenom kosom i ljubičastim šeširom“

Sl. br. 19., Gabriel (5 godina), „Slikar koji slika“

Sl. br. 20., Nela (5 godina), „Teta sa šarenim šeširom“

Sl. br. 21., Sara (6 godina), „ To je slikar koji slika tu sliku sa svojim kistom“

Sl. br. 22., Leda (5, 5 godina), „ Žena koja sjedi, a iza nje je paukova mreža “

Sl. br. 23., Ida (5,5 godina), „ Žena s kosom i mreža “

Sl. br. 24., Luka (6 godina), „ Žena sa šeširom“

Sl. br. 25., Bela (6 godina) , „ Moji prijatelji “

4.2. Analiza prve aktivnosti (slikanje temperom)

Nakon motivacije djeca su krenula slikati temperama pripremljenima na stolovima. S obzirom na činjenicu da im ova tehnika nije strana, lako su prionuli na rad te su pozitivno reagirali na samu aktivnost. Veći broj djece se ipak koncentrirao na prikazivanje prijatelja ili pak ljudskoga lika onako kako bi ga i inače naslikali, to jest figurativno. To se moglo vidjeti i po detaljima poput trepavica i gumba pa je kod te djece bila potrebna dodatna motivacija. Nekolicina se ipak oslobodila te su se poigravali raznim oblicima, da bi na kraju dobili zanimljive i neobične likove. Zanimljivo je kako su pojedina djeca smještala oči, naime samo je u nekoliko

primjera vidljivo da oči nisu paralelno postavljene, kao što je vidljivo na samoj Picassovoj slici „Glava žene“. U razgovoru s djecom tijekom motivacije navela sam da, poput slikara, i oni mogu postaviti oči, usta, nos, uši gdje god žele. Mislim da ih je malo zbunilo to što sam isto tako spomenula da mogu promatrati i svoje prijatelje ili sebe tijekom slikanja. Bilo je potrebno ponoviti da ne mora biti sve onako kako vide, to jest „sve na svome mjestu“, stoga je motivaciju možda trebalo malo pojednostaviti. Unatoč tome, djeca su bila opuštena u procesu slikanja te su se kasnije opustila, što mi je isto tako bilo veoma važno.

4.3. Druga aktivnost (kolaž)

Drugoj aktivnosti sudjelovalo je sedamnaestero djece: pet dječaka i dvanaest djevojčica. Za motivaciju sam koristila isto djelo Pabla Picassa kao i u prethodnoj aktivnosti slikanja temperama, tako da sam tijekom motivacije podsjetila djecu što smo radili u prošloj aktivnosti. Ponovila sam o kojem se slikaru radi te naziv djela, a razgovarali smo i o bojama i oblicima na slici. Djeci sam skrenula pažnju na geometrijske oblike koje su i sami uočavali. Nakon toga sam im ukratko objasnila da će njihov zadatak biti ponovno prikazati ljudski lik, ali ovog puta koristeći se tehnikom kolaž-papira. Radilo se o šarenom papiru iz časopisa, koji sam prethodno izrezala u razne geometrijske oblike i grupirala po bojama te ih sortirala na stolovima tako da su se djeca mogla lakše snalaziti. Ponovno sam skrenula pažnju na asimetrije koje se pojavljuju na slici, na to da je slikar koristio razne geometrijske oblike slažući ih u jednu cjelinu. Odlučila sam se za papir iz časopisa jer je mnogo bogatiji zbog raznih nijansi i zanimljiviji od običnog kolaž-papira. Djeca su tijekom aktivnosti uzimala već izrezane oblike, a nekolicina ih je imala potrebu još dodatno rezati. Kad su počeli, rezanju nije bilo kraja, tako da sam odlučila maknuti škare pa su djeca nastavila lijepiti oblike koje su imala. Djeca su bila zainteresirana, no na kraju ih je trebalo dodatno motivirati.

Onoj djeci kojoj je trebalo poticaja pristupila sam individualno, potičući ih da promotre sliku i da se slobodno igraju s oblicima kako bi stvorili ljudski lik. Sve u svemu, djeca su pokazala interes te su se na kraju opustila kombinirajući geometrijske oblike i stvarajući tako zanimljive radove.

Sl. br. 23. Druga aktivnost, kolaž

Dječji radovi

Sl. br. 24.: Nikša (5,5 godina)
„Teta se šeće“

Sl. br. 25.: Ana (5,5 godina)
„Žena sa zelenim šeširom“

Sl. br. 26.: Nela (5 godina)
„Teta gleda kroz prozor“

Sl. br. 27.: Luka(6 godina)
„Žena sa šeširom i ima novu frizuru“

Sl. br. 28.: Bella (6 godina)
„ Moja prijateljica“

Sl. br. 29.: Nicole(6 godina)
„ Žena sa slike od slikara“

Sl. br. 30.: Sara (6 godina)

„Teta koja ima jedno oko spuštено“

Sl. br. 31. : Tea (5 godina)

„ Plavi slikar“

4.4. Analiza druge aktivnosti (kolaž)

Tijekom druge aktivnosti, u kojoj se radilo s kolaž-papirom, djeca su bila zainteresiranija za rad i opuštenija te su se igrala oblicima pa su tako nastali vrlo zanimljivi radovi. Može se pretpostaviti da je razlog tome to što je za poticaj inspiracije bilo odabrano kubističko djelo. Djeca su bila potaknuta na promatranje i uočavanje raznih geometrijskih oblika na samoj slici te su imala već izrezane geometrijske oblike kojima su mogli manipulirati tijekom aktivnosti. Unatoč tome, na početku im je bio problem shvatiti da ako žele naslikati glavu, ona ne mora nužno biti okrugla, poput one na Picassovoj slici. Cilj je bio djecu potaknuti na što veću slobodu izražavanja, promatranje svoje okoline, ali i maštanje. Djeca su na njima jedinstven način trebala prikazati stvarnost koju vide oko sebe, a to su mogli biti oni sami ili pak njihovi prijatelji iz skupine. Na početku im je trebalo malo poticaja pa sam im objasnila da mogu prikazati glavu tako da bude što neobičnija, a ne imitacija stvarnosti. Oči, usta, nos i ostale dijelove tijela mogli su posložiti slobodno, kako su željeli.

Uspoređujući dvije aktivnosti, koje su rezultirale zanimljivim dječjim radovima, pokazalo se da su djeca sve u svemu pozitivno reagirala. Ipak, u likovnoj aktivnosti gdje se radilo s kolaž-papirom djeca su pokazala više interesa. Zbog toga su i radovi bili puno bogatiji, a to se moglo vidjeti i po tome što su se djeca više angažirala i bila posvećenija tijekom druge aktivnosti. Cilj je tim aktivnostima između ostaloga bio potaknuti djecu na slobodno likovno izražavanje, razvijanje mašte, kreativnosti i samopouzdanja.

5. Zaključak

Djeca spoznaje koje stječu o sebi nose sa sobom u odraslu dob, pa je stoga važno da te spoznaje budu istinite, što često nažalost nije slučaj, a upravo to dovodi do mnogih problema kasnije. Pomoću likovnih aktivnosti te korištenjem raznih materijala, alata poniremo u nesvjesni dio svoga pravoga bića, onog iskonskog, djetinjeg, koje nosimo u sebi i kada odrastemo. Osvještavanje djeteta koliko je zapravo veličanstveno, „veliko“ samo po sebi, oslobađanje te prave, istinske veličine dolazi do izražaja i kada ono prenosi svoje misli, osjećaje koristeći se između ostaloga i raznim slikarskim tehnikama. Likovnost je itekako važna ukoliko želimo da dječji razvoj bude cjelovit, pristupajući mu holistički. Naime, dijete ne stječe samo saznanje o tome kako se koristiti određenim tehnikama. Naravno, ono se pomoću njih izražava, što je i svojevrsna komunikacija, dakle dijete se likovno izražava da bi zadovoljilo unutarnju potrebu za izražavanjem, ali i motoričkom aktivnošću. Dijete ima potrebu za akcijom pa će tako prikazati ono što će ga u tom trenutku zanimati i intrigirati. To može biti nešto što će zapaziti u svojoj okolini, doživjeti ili spoznati te će to oduševljenje i zanimanje za materijal ili sadržaj imati potrebu likovno prikazati. Kod djece se tako razvijaju mašta, percepcija i sposobnost predočavanja. Dijete u svojim likovnim radovima stvara i oblikuje, što može biti izuzetno korisno i za njegovo samopouzdanje. Stoga odgojitelji, dakle oni koji uz roditelje odgajaju buduće odrasle pojedince, trebaju znati kako pristupiti pojedinom djetetu, uzimajući u obzir individualne sposobnosti, predispozicije, interes za određeni sadržaj i temu. Isto tako imajući na umu i to da motivacijom mogu mnogo postići, ne samo kada su u pitanju djeca koja po svojoj prirodi naginju likovnom izražavanju, to jest imaju izražen afinitet prema likovnosti, već i kada se radi o djeci koja ne pokazuju veliki interes prema istome. Dajući im potrebnu slobodu te dobrom motivacijom, djecu se može potaknuti na izražavanje individualnosti i posebnosti. To im može koristiti i na drugim poljima u životu, razvijajući tako kod njih kreativno mišljenje te osjećaj samopoštovanja. Maštovitost, stvaranje novih kombinacija, sloboda izražavanja

ključni su za uspjeh u gotovo svim segmentima društva, ne samo u umjetnosti ili glazbi, već i u znanosti, matematici, pa i kod društvene i emocionalne inteligencije.

Prema tome, cilj provođenja likovnih aktivnosti u vrtiću bi trebao biti da se kod svakog djeteta što više razvija samopouzdanje i potiče maštovitost i sloboda izražavanja.

6. Izvori

Literatura

Brešan, D. (2008). Dječja likovna kreativnost: od prve do desete godine života. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Belamarić, D. (1986.): Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga

Grgurić, N.; Jakubin, M. (1996.): Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik. Zagreb: Educa

Herceg, L.; Rončević, A.; Karlavaris, B. (2010.): Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa

Jakubin, M. (1999.): Likovni jezik i likovne tehnike – temeljni pojmovi. Zagreb: Educa

Jakubin, M. (1990.): Osnove likovnoga jezika i likovne tehnike – priručnik za likovnu kulturu. Zagreb

Peić, M. (1990.): Pristup likovnom djelu. Zagreb: Školska knjiga

Višnjić Jevtić, A.; Vekić-Kljaić, V.; Gudek, N.; Heker, S.; Seksan, A.; Štulić, S.; Gulam, S.; Uvodić, K.; Košćević, D.; Pinter, D.; Jurković, T.; Tomljanović, E. (2011.): Slikarske tehnike. Dijete, vrtić, obitelj, broj 62/63, 14–23.

Mrežne stranice

<https://slikarskatehnologija.wordpress.com/category/1-tehnike/d-gvas/>

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=60783>

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42172>

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=64929>

<http://www.dvds.hr/pdf/slikanje.pdf>

Slike

Pastel – Sl. br. 1. : http://www.lg-studioir.hr/Likovni_dio.html

Tempera- Sl. br. 2. : <http://www.likovnakultura.com/likovna-kultura-pojmovnik/boja-slojevito-slikanje-komplementarni-kontrast>

Akvarel – Sl. br. 3. : Višnjić Jevtić, A. (2011.): Slikarske tehnike. Dijete, vrtić, obitelj

Gvaš – Sl. br. 4. : M. Jakubin (2001) Likovni jezik i likovne tehnike, temeljni pojmovi

Kolaž- Sl. br. 5.: <https://www.pinterest.com/pin/155726099590903378/>

Batik- Sl. br. 6.: D. Koščević, D. Pinter, (2011.): Slikarske tehnike. Dijete, vrtić, obitelj

Mozaik- sl. br. 7.: <https://www.pinterest.com/pin/288230444876384698/>

Vitraj - Sl.br. 8.: <https://www.bitno.net/kultura/likovna-umjetnost/12-najljepsih-vitraja-na-svijetu-provjerite-jesu-li-i-nasi-medu-njima/>

Tapiserija – Sl.br. 9 : <https://www.pinterest.com/pin/285204588878183527/>

Sl. br. 10. : <https://www.pinterest.com/pin/338051515773916245/>

Feska – Sl. br. 11.: <https://www.pinterest.com/pin/222506037818147127/>

Ulje - Sl. br. 12.: <http://slikovnica-gorgim.blogspot.com/2011/09/vincent-van-gogh-kavana-na-place-du.html>

Sl. br. 13.: Belamarić, D. (1986.): Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga

Sl. br. 14.: Belamarić, D. (1986.): Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga

Sl. br. 15.: Belamarić, D. (1986.): Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga

Sl. br. 16. : <https://www.flickr.com/photos/gandalfsgallery/27485858810>

Sl. br. 17. Motivacija na prvoj aktivnosti (osobna arhiva)

Sl. br. 18. : Nicole (6 godina), „Žena s sa zelenom kosom i ljubičastim šeširom“ (osobna arhiva)

Sl. br. 19. : Gabriel (5 godina), „Slikar koji slika“ (osobna arhiva)

Sl. br. 20.: Nela (5 godina), „Teta sa šarenim šeširom“ (osobna arhiva)

Sl. br. 21.: Sara (6 godina), „ To je slikar sa svojim kistom koji slika tu sliku“ (osobna arhiva)

Sl. br. 22.: Leda (5, 5 godina), „ Žena koja sjedi ,a iza nje je paukova mreža“ (osobna arhiva)

Sl. br. 23.:Ida (5,5 godina), „Žena sa kosom i mreža“ (osobna arhiva)

Sl. br. 24.: Luka (6 godina), „Žena sa šeširom“ (osobna arhiva)

Sl. br. 25.:Bela (6 godina) , „Moji prijatelji“ (osobna arhiva)

Sl. br. 26. :Druga aktivnost, kolaž (osobna arhiva)

Sl. br. 27.: Nikša (5,5 godina) , „ Teta se šeće“ (osobna arhiva)

Sl. br. 28.: Ana (5,5 godina), „ Žena sa zelenim šeširom“ (osobna arhiva)

Sl. br. 29.: Nela (5 godina) , „ Teta gleda kroz prozor“ (osobna arhiva)

Sl. br. 30.: Luka(6 godina) , „ Žena sa šeširom i ima novu frizuru“ (osobna arhiva)

Sl. br. 31. : Bella (6 godina) , „ Moja prijateljica“ (osobna arhiva)

Sl. br. 32.: Nicole(6 godina), „ Žena sa slike od slikara“ (osobna arhiva)

Sl. br. 33.: Sara (6 godina), „Teta koja ima jedno oko spuštено“ (osobna arhiva)

Sl. br. 34. : Tea(5 godina), „ Plavi slikar“ (osobna arhiva)

7. Životopis

Moje ime je Sara Šarić. Imam dvadeset i osam godina. Rođena sam u Čakovcu 23. ožujka 1990. godine. Svoje osnovnoškolsko obrazovanje stječem u „ II. osnovnoj školi u Čakovcu“. Paralelno pohađam i „ Jezično učilište Barbare Močnik “ gdje učim engleski jezik. Nakon završene osnovne škole, upisujem srednju „ Graditeljsku školu u Čakovcu“, smjer dizajner keramike. Nakon srednje škole selim se u Zagreb te se kasnije odlučujem za polaganje državne mature i prijemni ispit. Upisujem preddiplomski sveučilišni studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na „Učiteljskom fakultetu u Zagrebu, odsjek u Čakovcu“. Uspijevam, naposljetku položiti sve propisane ispite i trenutno se nadam poslu u struci nakon stručnog osposobljavanja.

e- mail : sarasaric608@gmail.com

8. Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ovaj završni rad pod nazivom *Slikarske tehnike u dječjem likovnom radu* izradila samostalno, korištenjem navedene literature u akademskoj godini 2018./2019.

Sara Šarić
